Socialutskottets betänkande

1982/83:4

om utredning av vissa semesterfrågor

Motionen

I motion 1981/82:557 av Göran Karlsson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utredning av vissa frågor på semesterrättens område.

Motionärerna anför att riksdagen 1977 i samband med behandlingen av förslaget till semesterlag uttalat att vissa frågor borde bli föremål för ytterligare utredning. Hösten 1977 tillsattes en ny semesterkommitté med uppgift att utreda bl. a. former för ett fondsystem som skulle möjliggöra för anställd att behålla sparad semester vid byte av arbetsgivare. Den tidigare regeringen har emellertid med hänvisning till det ekonomiska läget beslutat lägga ned kommittén. Motionärerna anser att nedläggningen strider mot riksdagens beslut och föreslår att kommitténs arbete återupptas enligt tidigare direktiv.

Semesterlagen

Semesterlagen (1977:480, ändrad senast 1982:90) trädde i kraft den 1 januari 1978. Den nya lagen innebar bl. a. att semesterledigheten förlängdes från fyra till fem veckor. Arbetstagare fick rätt till semesterledighet redan under det första anställningsåret. Rätten till ledighet förutsatte inte att arbete utförts under ett tidigare år. Semesterlön utgick emellertid bara i den mån sådan lön tjänats in. Lagen innebar vidare ökade möjligheter att tjäna in semesterlön vid sjukdom och annan s. k. semesterlönegrundande frånvaro. Arbetstagare fick också rätt att spara semesterledighet. Av den betalda semesterledigheten enligt lagen kunde en arbetstagare spara en vecka varje år.

Vid sidan av den allmänna semesterlagen finns en särskild lag (1963:115) om förlängd semester för vissa arbetstagare med radiologiskt arbete. Arbetstagare som omfattas av den särskilda lagen har rätt till sex veckors semester. Lagen gäller personal vid sjukhusens röntgenavdelningar m. fl.

Såväl i proposition 1976/77:90 om semesterlag, m. m. som i socialutskottets betänkande i frågan (SoU 1976/77:32) betonades att flera frågor återstod att lösa. Fortsatt utredningarbete förutskickades.

I propositionen anförde sålunda dåvarande arbetsmarknadsministern att han ansåg att utredningsarbetet borde fortsätta beträffande ett fondsystem för administration av semesterlön samt behandlingen av s. k. privilegierad frånvaro (prop. s. 80 och 124). I det sammanhanget nämndes vissa grupper

som kunde komma i fråga för förbättringar, bl. a. de som är arbetslösa eller genomgår arbetsmarknadsutbildning. Vidare framhölls situationen för dem som inte kan spara semester till följd av att de byter arbetsgivare innan det blir aktuellt att ta ut ledigheten. Även andra former av frånvaro nämndes, bl. a. ledighet för smittbärare.

Socialutskottet anförde i sitt ovannämnda betänkande SoU 1976/77:32 följande (s. 7).

Utskottet godtar därför den föreslagna lagstiftningen i allt väsentligt. Samtidigt vill emellertid utskottet i likhet med departementschefen framhålla att ytterligare förbättringar av semesterförmånerna i olika avseenden fortfarande är önskvärda. I propositionen förutskickas att dessa frågor skall bli föremål för fortsatt utredningsarbete. Utskottet delar uppfattningen att reformarbetet på semesterrättens område måste fortsätta och vill understryka vikten av att utredningsarbetet bedrivs skyndsamt. Frågan om inriktningen av det fortsatta reformarbetet liksom de spörsmål som aktualiserats motionsvägen eller eljest tilldragit sig utskottets uppmärksamhet behandlar utskottet i följande avsnitt. Utskottet kommer härvid att med anledning av motionsyrkanden föreslå ändringar i regeringens förslag på vissa punkter. Beträffande vissa andra spörsmål som tagits upp i motioner förutsätter utskottet att den aviserade utredningen får följa utvecklingen och framlägga de ändringsförslag som kan anses motiverade med anledning av erfarenheterna från semesterlagens tillämpning.

Utskottet erinrade i det följande om den i propositionen aviserade utredningen om ett fondsystem för administration av semesterlön (s. 8) och om semesterrätt vid viss föräldraledighet (s. 29). Utskottet förutsatte vidare att utredningen skulle få i uppdrag att följa semesterlagens tillämpning och att till prövning ta upp de frågor som kunde aktualiseras (s. 10). Tillämpningen beträffande underrättelse om semesterförläggning, beräkningen av semesterlön samt semesterförhållandena beträffande s. k. okontrollerade arbetstagare nämndes särskilt (s. 18, 27 resp. 32). Slutligen gjorde riksdagen på utskottets förslag två tillkännagivanden rörande behovet av fortsatt utredning. Det första gällde frågan om utformningen av ett förbud mot semesterförläggning under uppsägningstid (s. 25). Det andra gällde den särskilda semesterlagen rörande arbetstagare med radiologiskt arbete (s. 34) och möjligheten att utsträcka rätten till förlängd semester till bl. a. underjordsarbetare som utsätts för joniserande strålning.

Den fortsatta översynen av semesterrätten diskuterades i riksdagen även 1978 och 1980 med anledning av olika motionsspörsmål. I betänkande SoU 1977/78:34 avstyrkte utskottet motioner, bl. a. om semesterlön vid ofrivillig arbetslöshet m. m., om längre semester för gruvarbetare samt om förenklingar av semesterlagen med hänvisning till det inledda utredningsarbetet. I betänkande SoU 1979/80:33 avstyrkte utskottet på liknande grunder en motion om rätt att spara semester i vissa fall av permittering.

Även arbetsmarknadsutskottet har i betänkande AU 1977/78:31 (s. 12) hänvisat till semesterkommitténs fortsatta arbete i samband med att man

gjorde en lagteknisk anpassning av 17 § semesterlagen till den nya lagen (1978:410) om rätt till ledighet för vård av barn. m. m.

1978 års semesterkommitté

Kommittén (A 1977:02) tillsattes hösten 1977. I direktiven (Dir. 1977:107) hänvisades bl. a. till propositionsuttalandena och uttalanden under riksdagsbehandlingen av propositionen.

Utredningsuppdraget avsåg först och främst ett eventuellt fondsystem för semesterlön som tjänas in vid semesterlönegrundande frånvaro. Om ett begränsat fondsystem föreslogs skulle kommittén även överväga i vad mån möjligheterna att tjäna in semester vid frånvaro borde utvidgas. Vidare borde undersökas om det var möjligt att inom ramen för en begränsad fond lösa andra semesterproblem, t. ex. intjänande av semester vid arbetslöshet, arbetsmarknadsutbildning m. m. Även frågan om privilegiering av militärtjänstgöring och motsvarande vapenfri tjänst skulle övervägas i det sammanhanget. Skulle kommittén stanna för ett begränsat fondsystem borde man också undersöka möjligheten att inrätta en fond eller kassa för uppsamling av sparad semesterlön i samband med byte av anställning. Inrättande av en allmän semesterlönefond för all semesterlön borde övervägas endast i den mån de eftersträvade förbättringarna inte kunde uppnås på annat sätt. Därvid avsågs bl. a. frågan om en garanterad lägsta semesterlön, möjlighet att behålla sparade semesterförmåner vid byte av anställning och möjlighet till ökad flexibilitet vid semestersparande. Om kommittén skulle finna att en allmän semesterlönefond behövdes, skulle man förutsättningslöst pröva utformningen. Frågan om intjänande av semester under viss föräldraledighet skulle också övervägas av kommittén. I direktiven togs vidare särskilt upp de två frågor där riksdagen gjort tillkännagivande, nämligen frågan om utformningen av ett förbud mot semesterförläggning under uppsägningstid samt frågan om särskilda semesterregler för personer med radiologiskt arbete. Kommittén skulle i det sammanhanget pröva om även underjordsarbetare som utsätts för joniserande strålning borde ges rätt till förlängd semester. Slutligen fick kommittén – också i anslutning till riksdagens uttalanden – ett allmänt uppdrag att följa den nya semesterlagens tillämpning i alla avseenden och att framlägga de ändringsförslag som bedömdes motiverade.

Dåvarande regeringen beslutade den 1 oktober 1981 att arbetet i 1978 års semesterkommitté skulle läggas ned. Kommittén hade då ännu inte avgivit något betänkande. I budgetpropositionen (prop. 1981/82:100, bil. 15 s. 114) anfördes att det i nuvarande ekonomiska läge är nödvändigt att iaktta stor återhållsamhet med kostnadskrävande reformer. Regeringen hade därför gjort den bedömningen att nya semesterreformer eller finansieringssystem inte ryms inom de samhällsekonomiska förutsättningar som f. n. råder. När

kommittén därför inte ansetts kunna fortsätta arbetet i dessa centrala delar hade regeringen beslutat om dess nedläggning.

Nedläggningen av semesterkommittén var aktuell i riksdagen hösten 1981 genom en fråga till dåvarande arbetsmarknadsministern, som i sitt svar den 29 oktober anförde bl. a. att det stått klart att några nya kostnadskrävande reformer på området inte kunde ske under överskådlig tid. Det hade därför blivit en diskussion inom kommittén om i vilken ordning man skulle ta sig an uppgifterna, vilket lett till en låsning av arbetet. För att söka lösa upp situationen hade regeringen övervägt tilläggsdirektiv. Så småningom hade det dock visat sig att man inte på det sättet kunde lösa den blockering som inträffat. Det återstod då bara att lägga ned kommittén. Enligt arbetsmarknadsministern hade vidare problemen i huvudsak kunnat lösas genom anpassning i avtal av lagens bestämmelser. Han konstaterade slutligen att man hade möjlighet att ta upp vissa återstående problem i samband med en genomgång av olika ledighetslagar, men var i övrigt inte beredd att precisera formerna för de fortsatta övervägandena.

I april 1982 har utgivits en inom arbetsmarknadsdepartementet utarbetad promemoria, Ledighetslagarna – en lagteknisk granskning (Ds A 1982:5). Denna berör dock inte de semesterrättsliga frågorna.

Utskottet

I den nu aktuella motionen begärs att arbetet i den hösten 1981 nedlagda 1978 års semesterkommitté skall återupptas enligt tidigare direktiv. Motionärerna anför att riksdagen uttalat sig för ytterligare utredning av vissa frågor, vilka inte ansetts ha fått sin slutliga lösning genom 1977 års semesterlag.

Som framhålls av motionärerna har socialutskottet och riksdagen i flera hänseenden uttalat sig för fortsatt utredning av semesterfrågorna. En sådan fortsatt utredning var delvis en förutsättning för den breda politiska uppslutningen kring den nya semesterlagstiftningen. Även vid senare tillfällen har riksdagen avstått från initiativ på semesterrättens område med hänvisning till det utredningsarbete som redan inletts genom 1978 års semesterkommitté.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att nedläggningen av kommittén rubbat förutsättningarna för dessa riksdagens beslut. Oavsett möjligheterna att temporärt lösa olika semesterproblem genom avtal bör det av riksdagen förutsatta utredningsarbetet snarast återupptas. Resultatet härav bör dessutom redovisas för riksdagen. Utgångspunkt för den nya kommitténs arbete bör vara de direktiv som tidigare meddelats för 1978 års semester-

kommitté. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet hemställer

att riksdagen, med bifall till motion 1981/82:557, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Stockholm den 9 november 1982

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), John Johnsson (s), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Lilly Bergander (s), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Anita Persson (s), Ingvar Eriksson (m), Inga Lantz (vpk) och Rosa Östh (c).

Reservation

av Ingemar Eliasson (fp), Göte Jonsson (m), Blenda Littmarck (m), Ann-Cathrine Haglund (m), Ulla Tillander (c), Ingvar Eriksson (m) och Rosa Östh (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar med "Som framhålls" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Förutsättningarna för fortsatta reformer på semesterrättens område har avsevärt förändrats sedan 1977. Inom överskådlig tid kommer det inte att finnas samhällsekonomiskt utrymme för annat än marginella förbättringar av semesterförmånerna för olika grupper. Mot denna bakgrund ter det sig inte rimligt att fortsätta ett utredningsarbete som utgått från antagandet att ytterligare kostnadskrävande reformer vore möjliga. Utskottet vill dessutom peka på att i praktiken många semesterproblem lösts avtalsvägen. Den uppföljning av semesterlagen som riksdagen uttalat sig för bör därför genomföras i annan ordning än genom återupptagande av arbetet i 1978 års semesterkommitté. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:557.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen avslår motion 1981/82:557.